

СОДЕРЖАНИЕ ЧЕТВЕРТАГО ВЫПУСКА.

ОТДѢЛЪ I.

ИЗСЛѢДОВАНИЯ И МАТЕРИАЛЫ.

	Стр.
Старинная Чепинская крѣпость у с. Доркова и два византийские рельефа из Чепина въ Болгаріи. Съ 1 таблицей. П. Сырку	603
Замѣтки по топографіи Константинополя. Г. Вегерн	618
Славяне въ Греціи (Окончаніе). А. Васильева	626
Риторическое произведение Манассы. А. И. Керемеса	671
Замѣтки о Трипсаунтѣ. А. Панадопуло-Керамеса	678
Романа Сладкопѣва кодакъ. М. Параника	681
Къ хроникѣ Іоанна Малалы. С. Шестакова	697

ОТДѢЛЪ II.

КРИТИКА.

Nicéphori Blémmyde succinctum vitae et carnis ed. Aug. Heisenberg. Rev. А. Никитскаго	700
Heinrich Moritz. Die Zitate bei den byzantinischen Historikern und Chronisten. I. Rev. С. Панадимитриу	713
Dr. Waldemar Nissen. Die Regelung des Klosterwesens im Rhodenserreiche. Rev. Н. Красносельцова	735
А. Ф. Кобяко. Опытъ исправленія текста «Всѣхъ о спятыхъ Цариградѣ». Rev. Гавр. Ласина	738
В. П. Ружичицъ. Извѣстия (каталогъ) цариградскихъ патриарха. Rev. А. Обрадовича	746

БИБЛИОГРАФІЯ.

Россія. П. Соколова	748
Германія. Б. Медіоранскаго	769
Франція. А. Васильева	776
Италія. А. Васильева	785
Англія. А. Васильева	786
Греція и Турція. П. Соколова	793
Новыя книги, поступившія въ Редакцію	802

ОТДѢЛЪ III.

Мелкія замѣтки и извѣстія	801
-------------------------------------	-----

«Византийскій Временникъ» выходитъ четыре раза въ годъ книжками отъ 10 до 12 листовъ, всѣ 4 книжки составляютъ одинъ томъ.

Подписка принимается у книгопродавца-издателя Н. Л. Риккера, Невскій пр. № 14, въ С.-Петербургѣ.

Подписная цѣна за готовое изданіе съ пересылкою 5 рублей для Россіи и 12¹/₂ германскихъ марокъ или 16 франковъ за границею.

Редакція журнала помѣщается у В. Э. Регеля, на Васильевскомъ Островѣ, по 10 линіи, домъ № 15, въ С.-Петербургѣ.

BYZANTINA CHRONIKA

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ВИЗАНТИЙСКІЙ ВРЕМЕНИКЪ

ИЗДАВАЕМЫЙ

ПРИ

ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ

В. Г. Васильевскаго и В. Э. Регеля

Оридарнаго Академіка.

Пр.-Док. Св. Ученнаго Товарищества.

ТОМЪ V.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГЪ, 1898.

КОММИССИОНЕРЪ:

С.-Петербургъ. К. Л. Риккеръ, Невскій пр. 14. | Leipzig. K. L. Ricker, Inselstr. 20.

Ῥητορικὸν γύμνασμα τοῦ Μανασσῆ.

Καταχωρίζω νῦν τὸ πρῶτον ἐνταῦθα ἐν Ῥητορικῶν ὑπομνημάτων Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ, ὅπερ δὲν εἶναι σημειωμένον οὔτε ἐν τῇ Bibliotheca graeca τοῦ Φαβρίκιου καὶ τοῦ Parles, οὔτε ἐν τῇ Geschichte τοῦ Krumbacher. Ὁ Μανασσῆς διὰ τοῦ ὑπομνηματίου τούτου ἐγκωμιάζει θανούσαν τὴν ἑσπεριναν Θεοδώραν Κομνηνογενεῖαν, ἣτις εἶχε τῇ 12-ῃ ἑκατ. τὸ ἀξίωμα σεβαστῆς ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. Ἡ Θεοδώρα ἦτο ὑπανδρος, σύζυγος δὲ αὐτῆς, κατ' αὐτὸ τούτο τὸ ὑπομνηματίον, ὑπῆρξεν ἀνὴρ καλινός, μάχαις πολλαῖς ἐναδλήσας, καὶ πόν ἀριστέα παραγμινώσας, καὶ τὸ ἀκατόληπτον ἔργον παραδηλώσας. Ἐκ τῶν κενῶν τούτων λέξεων δύσκολον ἐμολογουμένως εἶναι νὰ προσδιορισθῇ ὄνομαστί ὁ τῆς Θεοδώρας σύζυγος· ἀλλ' οὐχ ἦτοτον εἶναι βέβαιον ἐκ τοῦ τίτλου τῆς Θεοδώρας, ὅτι καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς εἶχεν ὠσαύτως τὸ ἀξίωμα σεβαστοῦ. Ἰωάννης ὁ Κομνηνογενεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Προσαύχ ἡγήτο στρατοῦ, νικηφόρου ἀναδειχθέντος ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τοῦ πρίγκιπος αὐτῆς Ραϊμόνδου ἔτι 1144-φ (βρα Κίνναμον καὶ Νικήταν Χωνιάτην ἐν τῷ Recueil des historiens des Croisades; historiens grecs, τ. 1, σ. 228—230). Οὗτος ὁ Ἰωάννης ἔτι 1158-φ μετὰ τῆς ἐκ Παλαιστίνης ἱππικῆς δυνάμεως κατέστρεψε περσικὸν στρατὸν ἐξίόμενον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ. Ἡ νίκη αὐτῆ, δι' ἣς ὁ σουλτάνος τῶν Περσῶν ταπεινωθεὶς ὑπετάγη εἰς τὰς θελήσεις τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ, προξένησε τῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνογενεῖ ἁδύλων ἀρετῶν ἀξιοσημειώτου ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ (βρα Κίνναμον σ. 116—117 ἐκδ. Παρισίων καὶ Muralt, Essai de chronographie Byzantine, σ. 175). Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης ἔτι 1161-φ ἀναφέρεται ῤητῶς ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ σεβαστοῦ (Κινν. σ. 121. Recueil des hist. des Croisades; hist. Grecs 1, σ. 286) ἀνεξάνη δὲ καὶ πάλιν νικητῆς ἔτι 1168-φ ἐν τῷ κατὰ τῶν Οὐγγῶν (Οὐννων) πολέμῳ (Κινν. σ. 160. Muralt σ. 193).

Ἴετρος Κοντοστεφάνος, ὁ Θεόδωρος, εἶχεν ὡσαύτως τὸ ἄξιωμα σεβαστοῦ· ἀλλ' οὕτως, κατ' οὐδὲν ἀνδραγαθήσας, αἰκτωρῶς ἐφρονεῖται ἔτι 1152-φ ἐν Μοφουεστίᾳ, μαχόμενος κατὰ τῶν Ἀρμενίων (Κινν. σ. 71). Γρίτος ἐκ τῶν Κοντοστεφάνων σεβαστὸς ὑπῆρξεν ἔτι 1191-φ ὁ Ἀλέξιος, ὁ παρουσίᾳς ἐν τῇ κατὰ τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου συνόδῳ (ἔρα τῶν ἡμετέρων Ἀναλέκτων τ. 2, σ. 362)· εἶχε δὲ οὕτως καὶ τὸ ἄξιωμα χαρτουλαρίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς Θεοδώρας ἀνὴρ ἦτο αἰκλινοῦς, κατὰ τὸν ἡμέτερον Μανασσῆν, ἀμάχως πολλαῖς ἐναδλήσας, καὶ τὸν ἀριστέα παραγυμνώσας, καὶ τὸ ἀκατάληπτον ἔργον παραδηλώσας, εὐλόγησεν οὗτος ἐκ τῶν Κοντοστεφάνων ὑπῆρξε μόνος ὁ Ἰωάννης, ἐπομένως δὲ σύζυγος αὐτοῦ καὶ μόνου θᾶ ἦτο ἡ ἡμέτερα Θεοδώρα. Τούτου λοιπὸν οὕτως ἔχοντος ἐκ συμπερασμοῦ λίαν ἠταλογημένου, ἐπόμενον εἶναι δυνατὸν εἶναι καὶ κατὰ προσέγγισιν νὰ ὀρισθῇ καὶ ὁ χρόνος τῆς συντάξεως τοῦ εἰς αὐτὴν ἐπικελεύου λόγου τοῦ Μανασσῆ ἢ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1158 καὶ 1168, ἢ μετὰ τὸ 1168-ον ἔτος. Τὸν Ἰωάννην Κοντοστεφάνον ἀπεκαλεῖ καὶ Ἴετρος παλαιῶς ἱστορικός, Γουλιέλμος ὁ Τύριος, ἄνδρα κλεινόν, ἀλλὰ καὶ συγγενῆ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ (Willermi Tyrri historia, lib. XVIII, cap. 30. Ὁρα Gesta Dei per Francos. Hanoviae 1611, σ. 952· «vir illustris Gundostephanus eiusdem imperatoris consanguineus»).

Τὸ εἰς Θεοδώραν τὴν Κοντοστεφανίην ὑπομνημάτιον τοῦ Μανασσῆ εἶρον ἔτι 1888-φ ἐν τινι μεμβρανίῳ κώδικι, γεγραμμένον περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς 13-ης ἑκατονταετηρίδος καὶ κατακειμένον ἐν Καίρῳ, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ καθολικοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας (παλαιῶς ἀριθ. ⁵⁶³/₅₈₆). αὐτὴ δὲ ἡ βιβλιοθήκη (ἥς ἐκτενῆ κατάλογον ἐπὶ νέας τῶν ἐν αὐτῇ κωδίκων ἀριθμήσει ἠρξάμην ἐγὼ τότε νὰ συντάξω) εὐρίσκειται ἐν τῇ περιβόλῳ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ὁ κώδιξ, ἐν ᾧ τὸ πονημάτιον τοῦ Μανασσῆ, εἶναι μεγάλου τετάρτου σχήματος, καὶ σύγκριται ἐκ φύλλων 278, ὧν τὰ τέσσαρα τελευταῖα, μικροτέρου ὄντα σχήματος, ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον τινὰ κώδικα· τούτων δὲ τὸ πρῶτον φύλλον (τανῦν φ. 275) εἶναι παλιμύηστον ὅλος δὲ ὁ κώδιξ, ὡς ἔχει σήμερον, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἐπιόμενα κείμενα·

1. Ἰωάννου τοῦ Λωνερά «ἐξηγήσεις τῶν ἀνοστασιμῶν κινήσεων, τῶν ἁγίου Δαμασκηνοῦ». Ἀρχ. «Ἐπεὶ κανόνων ἐρμηνεῖα» κτλ., φ. 1—67. Κείμενον μονόστιλον. Ἠρβλ. Migne τ. 135, σ. 421.

2. [Ἰωάννου τοῦ Τζέτζου] ἀνεπίγραφος ἀλληγορικὴ ἐρμηνεῖα τῆς Ἰλιάδος ὄχι τοῦ Κ στοιχείου. Ἀρχ. «Ὀμηρος ὁ πάνσοφος, ἡ θάλασσα τῶν λόγων» κτλ., φ. 68—84^α. Κείμενον δίστιλον. P. Matrangla Anecdota graeca, τ. 1, σ. 3 κέ.

3. «Περὶ τοῦ πῶς συνέστη ἡ ἀλφειότης». Ἀρχ. «Πρὸ μὲν τῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι στοιχείων» κτλ., φ. 84^β. Κείμενον μονόστιλον.

4. Ἐκ τῆς μετρικῆς χρονικῆς βίβλου Ἰωάννου τοῦ Τζέτζου ἀλληγορίᾳ μετὰ σχολίων ἐρυθροβασῶν ἐν ταῖς φάσις. Ἀρχ. «Ἀλ(λ)ηγορίᾳ, εὐρημα τῶν Λίγυπτίων», φ. 85^β—88^α. Τέλος· «ἔστω δοκεῖτω· τισαὶ κριταὶ λόγων». Ἐν φ. 88^α σημείωμα· «— — — κ' ὁ ἅγιος Ἰλαριὸν ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Πελακητῆς ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Νῦν εὖρες οὕτως ἐν Θεῷ μονὴν, μάκαρ» κτλ. Ἀυτῶν σημειώματα μυθολογικὰ καὶ ἐτυμολογικὰ.

5. Ἀνώνυμα κεφάλαια «περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἡλικίας», περὶ τοῦ ἀλφειότητος, καὶ ἡ Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῶν σημασιμῶν τοῦ Ὀμηροῦ κατὰ στοιχείων, ὧν ἡ ἀρχὴ· καὶ Ἄνῃ σημαίνει τέσσαρα, τὸν φύσει» κτλ. Εἶτα τεμίσχη ἐκ συγγραμμάτων διαφόρων πατέρων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Φύλλ. 89—100. Ἦ προσθία σελίς τοῦ 101-ου φύλλου ἀπέθῃ ἀγραφος.

6. εὐσταθίου τοῦ ἁγιογράφου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης προοίμιον εἰς τὸν ἐξηγηθῆσόμενον ἱαμβικὸν κανόνα τὸν ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὗ προοίμιον πρὸς τῷ τέλει κείται ἡ κατ' ἐκεῖνον ἀκροστιχίς· Ἀρχ. «Ἐοικας, ὦ ἀδελφέ, ἦν πρὸ μακροῦ» κτλ., φ. 101^β—260. A. Mai, Spicilegium Romanum, τ. 5, μέρος 2, σ. 161—383. Migne τ. 136, σ. 504 κέ.

7. Τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ μονοῦδία ἐπὶ τῇ σεβαστῇ κυρῇ Θεοδώρα τῇ Κοντοστεφανίῳ, φ. 261^α—261^β.

8. «Πόσαι εἰσι θεαὶ Γραφαὶ ἐκκλησιαζόμεναι καὶ κοινωθῆμεναι· καὶ ἡ τούτων στοιχομετρία, ὡς ὑποτίθεται». Ἀρχ. «Γένεσις, στίχοι ἴσ'». Ἐξόδος, στίχοι β' κτλ., φ. 262^β.

9. Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντήν, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Πολοὶ τῶν μεγάλων» κτλ., φ. 262^β. Migne τ. 39, σ. 44 κέ.

10. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Ἰαλίη χάρις εὐαγγελία», φ. 266^β—267^α. Κείμενον δίστιλον. Migne τ. 49, σ. 791.

11. Ἰωάννου Θεσσαλονίκης ἀπὸ αὐθιμῶν διαφωνία οὐδὲ ἐναντιώσις ταῖς εὐαγγελιστάς περὶ τῆς ἀνοστασεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀρχ. «Καὶ ὡς ἐνεχώρησε, ἀποσπῆραμεν» κτλ., φ. 267^α—270^α. Κείμενον δίστιλον.

12. Γερμανοῦ ἀ' Κωνσταντινουπόλεως λόγος εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἀρχ. «Ἄνημη καλὴ καὶ ἀγαθὴ», φ. 270^β—274^β. Κείμενον δίστιλον. Migne τ. 98, σ. 360 κέ.

13. Τοῦ ἡγιοτάτου μητροπολίτου Κορίνθου Γρηγορίου. Τῇ Κυριακῇ

τοῦ Ἀντιπάσχα. Ὡδή α'. Ἦχος α'. Ἰωάννου πρεσβυτέρου τοῦ Δαμασκηνοῦ ὁ εἰρμός. "Ἄσωμεν πάντες λαοὶ κτλ. Ἑρμηνεία, ἥς ἡ ἀρχή· α' Ο παρὼν κανὼν ὀλίγα τινὰ κτλ., σφ. 275—278.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν Καίρῳ κώδιξ περιέχει ἐν ἑαυτῷ, τὸ δ' ἐν αὐτῷ τούτῳ ῥητορικὸν γύμνασμα τοῦ Μανασσῆ ἔχει κατὰ λέξιν οὕτως·

Τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ μονωδία ἐπὶ τῇ σεβαστῇ κυρῇ Θεοδώρῳ τῇ Κοκκοστεφανίτῃ.

Οἴμοι! ἐγὼ πάλιν πενθίμην λύραν ἀρμόζομαι· πάλιν μέλος παράμους ἀναβάλλομαι. Οὐκ ἐπὶ καλλιχέροις χορείαις ὁ θλασος, οὐκ ἐν ἡμενάσις, οὐκ ἐν φιδάσι· ἡ γὰρ νύξ τῶν ἀμυρίων καὶ τὸ ἀλαμπές τῆς ἀναβολῆς ἐν ἄσοφμοις, ἐν ὀλολυγμοῖς· οὐκ ἐπὶ πανηγύρεσιν οὐδ' ἐπὶ κώμοις ὁ σύλλογος, ἀλλ' ἐπὶ δάκρυσιν, ἀλλ' ἐπ' οἰμωγαῖς· βροχὴ γὰρ ἀνυμέναια καὶ μέλος ἀνέροτον ἔξει καὶ ἀναυλον (πῦρ σκυθρωπὸν καὶ ἄχρι τούτου καὶ πῦρ), οὐκ ἐπιθαλάμιον, οὐ γαμήλιον. Ἐὰ πρόσωπα συννεφῆ, τῶν ὀφθαλμῶν οἱ κύκλοι διάβροχοι δάκρυσιν, καὶ θέλει μὲν τις τὴν συμφορὰν ἀποκλαύσασθαι καὶ τὴν κειμένην ἀνακαλέσασθαι, ἀλλὰ σβέννυται ἡ φωνή, ἀλλ' ἐπιλείπει τὸ φθέγμα καὶ προπηδᾷ τοῦ λόγου πένθος, νοτὶς· τὸ δὲ τῆς ἐδύνης βάρος καὶ τὸ τοῦ πάθους τραχὺ πὰς μὲν τοῦ στόματος θύρας ἐπιπωμαίξει, τὰ σπλάγγνα δὲ συμπίξει, κἀντεῦθεν φλέβες δακρύων ἀπὸ καρδιάς λακτίζουσιν. Ὡ βαρυδαίμων ζήτωρ ἐγὼ καὶ βαρύστομος, ἐτι κακοῦ τοσοῦδε καθίσταμαι πενθητήρ καὶ ταῖς παροῦσι πίνω κρατῆρα γόου περιχειλῆ, ὃν ἄτης ἐληνοβράχυσεν, ὃν ἐκέρασε θάνατος! Τοῖς μὲν σὺν ἄλλοις, ὅσοι σκηνῆς κατέρχουσι τραγαῖς, τοσοῦτον μετρωῶ-
30 τερων τὸ δεινόν, ὅσῳ καὶ τὰ τῶν θρηνοῦντων πολλάκις οὐκ ἔγνωστα· ἐμοὶ δὲ ὅσῳ τὰ τῆς κειμένης καλῆ γνωριμώτερα, τοσοῦτον τὸ ὄλγος καὶ γλωττικὸν ἐπαρῆναι τοῖς προτερήμασι, καὶ ἐνεργῆσαι τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ περιλαλεῖν καὶ παραδέεισον, σωστρονοῖς κατέρχουσι κάλλεσι. Νῦν ἀλλ' εἰς ἑτέραν, φεῦ, ὥδην τὴν τοῦ λόγου κιδάραν μετα-
25 σκευάζω, καὶ μέλος θρηνητήριον συνιστῶ, καὶ νεκρὰν—οἴμοι—κατολοφύρομαι ἥνπερ ζῶσαν ἡμεῖν οὐκ ἐπηλθέ μοι. Ὡ βαρυσύμφορον ἀκούσιμα, βαρυσύλγητον λάλημα, λόγος φευκτός, ἀυσέροτον μέλος, πανούργουτον! Ἢ ζῶσα στήλη τῆς σωφροσύνης, ὁ τῆς κοσμιότητος λαλῶν ἀνδριάς, τὸ τῆς σεμνότητος ἔμπνοον εἰκόσιμα, φεῦ κατεβ-
30 βόγη καὶ κέται καὶ ἀπηγλαύσθη καὶ ὤχετο! Ἢ πλάτανος ἡ χρυσία τῶν ἀρετῶν, ὁ κήπος ὁ περιλάλητος, ὁ πᾶσι κατὰδενδρος ἀγαθαῖς

12 κωδ. ἐπιλείπει.

περὺλλοβέλληται καὶ ἀπέφυκται! Ὁ κόσμος τοῦ θῆλους, τὸ βόδον τῆς γοληνότητος, ἀπεμαράνθη καὶ ἔρρευσε, καὶ νῦν ἐν τύμβῳ, φεῦ, καὶ σποδῷ τὸ τέμενος τὸ κατάρχυσον, ἐν ᾧ τῶν καλῶν ὁ κύκλος ἔχ-
35 ρεῦε! Ἐγναῖα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; τοῦτο μὲν ἡ Σολομῶντος γλῶσσα καὶ τὸ ἐκείνου στόμα τὸ θεοφόρητον ὡς τι περᾶσιον ἀνακέ-
κραγεν, ἐν ὀλβίοις μὲν τὸ πρᾶγμα πιδέντος, ἀποδουαμάζοντος δὲ τὸν ἡτύχηκῆτα καὶ μακαρίσις ἐγγράφοντος· ἐγὼ δ' ἔν σὺδὲν ἐνδοιάσας ἀντιβήσομαι: τοιαύτη καὶ εὐρέθη καὶ ἔγνωσται, ὡς ἡ νῦν θρηνομένη
40 τοιαύτη, καὶ ἐδάρσθη ἐπ' αὐτὴν, κατὰ τὴν Γραφήν, καὶ ἐγαθύνθη ἀνδρὸς αὐτῆς καρδία, καὶ ἐμακαρίσθη ἐν πύλαις ὁ ταύτην εὐρών· ἀλλ' οὖν, φεῦ, ἐξ ἀνθρώπων πέριγευε θάπτου καὶ πρὸς τοῦ χρένου καὶ τραχὺ αἴχεται, καὶ τὸν ζαφῶδη τοῦτον καὶ ἀείφρουρον ὤκησε διάλαμον. Ὡ θάνατος ὀδικος καὶ βάσκανος θειροτής, οἶον εἰς γῆν
46 σπᾶχνον κατήγεκεν! Ὡ σκότους ἄδου καὶ ἀνήμερος νύξ, οἶον ὄστρον ἀπέκρυψεν, οἶον κάλλος ἡμαύρωσε! Τοιαύτην ἔδει γυναικία πρὸ ὕρας ἀποκρυβῆναι, οὕτως συντόμως τὸν βίον ἀρεῖναι, οὕτως ἐξέως τὸν κόσμον ἀπολιπεῖν, ἢ καὶ σώματος κάλλος ἐπήνθει καὶ χάριτες ἀρετῶν, ἦν ἠγαλλεν εὐαρμυστία χαριτοπρὸσωπος, ἦν ἐκό-
50 σμη λευμῶν σωφροσύνης ὁ θεοκῆπευτες; Ἡῦται μὲν αὐτῇ καὶ συμμετρία μορφῆς, καὶ οἷσις ἐπέραστος, ἀλλ' ἕτεροι πάλιν τῆς κατὰ θεὸν εὐπρεπειᾶς ἀνέτελλαν ὠραιότερες, καὶ ἦν κατὰστρος καλλονοῖς, ὅσοι τε ὀφθαλμοῖς ὑποπίπτουσι καὶ ὅσοι περὶ τὰ ἐνδον αὐλίζονται. Ταύτην τὴν πενθουμένην—ἀλλὰ μοι μηδεὶς νεμ-
55 σάτω τῆς πόλμης—ὁ καλλιτέχνης Θεὸς καθῆκεν εἰς γῆν, περιήγαγεν εἰς ἀνθρώπους εἰκοσίμην, ὑπόδειγμα βίου σώφρονος, νόμου, σεμνότητος ἀγαλμα, φιλησυγίας εἰκόνα, στήλην αἰδοῦς, ἀνδρείας λαμπρότα, δικαιοσύνης πυρσόν, φρονήσεως ἥλιον. Αὕτη τύπος ἐδῶθη καὶ χρυσιοτεργίας ἀπάσης κανόν, ὡς πᾶν γένος τὸ θῆλυ πρὸς αὐτὴν
60 ἀπευθύνουτο, καὶ τᾶλλα ὑπὸ τοῦ δόντος ἀνῆρπασται καὶ ἀνδρυσονόστησε τὴν ἐκδημίαν τὴν ἀνυπόστροσον. «Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ πηγὰς δακρύων τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ κλαύσομαι σεν καὶ κούφομαι, ἀργυροπτερεῦς τραγῶν, περισσότερο χρυσόσκαυτε τὰ μετάφρενας τίς Ἰερεμίου γλῶσσαν δανείσει μοι καὶ τὴν συμφορὰν ἐλοφύ-
65 ρομαι καὶ ἀποιμώξομαι τὸ κακόν; Στυγνάξει μὲν ὁ περιστάμενος ὄγλος, παθαίνεται δὲ ὡς ἐπὶ κοινή δυσπραγίματος, καὶ ὡς ὑπὸ πρη-

35 Ἰεροσμ. λα', 10. 38 κωδ. ἐγγράφον. 40 Ἰεροσμ. λα', 11. 41 ἐν πύλαις] Ἰεροσμ. λα', 28. 50 κωδ. αὐτῆ. 58 κωδ. φρονήσεως. 60 κωδ. τ' ἄλλα ἢ κωδ. ἀνδρυσονόστησε. 61/62 Ἰεροσμ. Ὑ', 1. 65] κωδ. περισταμένους.

σπῆρος ἄνωθεν ἀποδυσκευθέντος τὴν περιβολὴν μεμελάνονται ὄθωρ
 δὲ θρηνηθῆναι ἐπιβρέχει τὰ πρόσωπα καὶ στεναγμὸς ὡς ἐλέπολις τὰ
 στέρανα κατακυττεῖ, κάρα δὲ ξυρῆκες καὶ πέπλοι μελάγχμοι τὴν
 70 ἔνδον ἕλγην κηρύουσιν· τοῖς γὰρ πολλοῖς καὶ χάρις βροστῶν ἀπο-
 τεθέριστα καὶ οἱ τῆς κεφαλῆς ἀνδέρικες ὑπερβόουσι, ὁ δὲ σύζυγος
 αὐτῆς ὁ κλεινός, ὅσση πλείονος τοῦ κέντρον πεπείραται, τοσούτου
 καὶ πλέον διακρέπει τοῖς ἄλγεσι· καὶ τοῖς ἄλλοις στεροδὸς εὐρισκόμε-
 νος καὶ ἀπεριλόνητος ὑπὸ τούτου καὶ μόνου τοῦ πολέμου κατεστρα-
 75 τήγηται· καὶ μάχαις πολλοῖς ἐνοθλήσας, καὶ τὸν ἀριστεία παραγα-
 μνύσας, καὶ τὸ ἀκατάληπτον ἔργον παραβλήσας, ἐνταῦθα καὶ
 μόνον κατεπαλαίσθη, καὶ τυραννεῖται τὸ καρτερόφυλλον, καὶ νενίκη-
 ται τὸ ἀκαταγώνιστον· ὁ γὰρ πολέμος ἔνδον ἐγκάθηται, καὶ τὴν
 καρδίαν πολιορκεῖ, καὶ τὰ σπλάγχνα κρουοκοπεῖ, κἀντεῦθεν ὁ χαλκω-
 80 κάρδιος, ὁ βριαρέως, καθάπερ λιπαροστέλεχος ὄρος ὑπὸ πυρὸς οὐρα-
 νίου τὰ ἔνδον ἐγκέκαυται καὶ τὰ ἐκτὸς ἀτηνδράκωται. Ἰωμίζετα
 μὲν ἄρτον, ἦν φυρῆ κοπετος, ποτίζετα δὲ πόσιν πικρὰν καὶ ἀθόλω-
 τον, ἦν γεωργούσι μὲν ὀφθαλμοί, βλέφαρα δὲ ἀποθλίβουσι· καὶ κατὰ
 τὸν ἐν Ἰσμοσι Σολομώντος νυμφῶν ἀνακαλεῖται τὴν περιστεράν τὴν
 85 καλλιπτέρυγα, τὴν χιονώδη, τὴν πάλλευκον, ἦν κατημαργάρωσαν
 καλλοναί, ἦν ἐχλόνωσαν ἀρεταί, καὶ γασταὶ καὶ ἀναστάνει· «Ἀνάστα
 καὶ ἔλθε, καλὴ μου περιστέρα· δεῖξόν μοι ὄψιν τὴν σὴν καὶ ἀκούτι-
 σὸν μοι φωνὴν σου!»

Τὸ κείμενον τοῦτο, ἐκτὸς τῆς ἱστορικῆς σημασίας του, ἔχει καὶ τι
 φιλολογικὸν ἐνδιαφέρον ἐν τῇ λεκτικῇ του συνθέσει. Ἰπάρχουσι δηλαδὴ
 πρῶτον ἐν αὐτῷ λέξεις τινὲς ἀθησαύριστοι ἐν ταῖς λεξικοῖς, οἷον δυσέρστον
 μέλος (27), θεοκῆπευτος (50), χρῆστοσεργία (59), ἀργυροπτέρυξ
 (63), καλλιπτέρυξ (85) καὶ καταμαργαρέω (85). Ἄλλαι δὲ πολλαὶ λέ-
 ξεις ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Μανασσῆ, πιθανῶς βροηθεῖα τῶν εἰς Ἰλιάδα παρεκ-
 βολῶν τοῦ Ἡοσταθίου καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του λεξικῶν, ἐκ διαφόρων
 συγγραφέων· οἷον τὸ μέλος παράμουσον (4) ἐσημακτίσθη κατὰ τὸ παρ'
 Αἰσχύλῳ (Χοηρ. 467) ἀπὸνος παράμουσον· πρὸς τὸ βοῶ ἀνυμμέναια (8)
 παραβλητέον τὸ εὐριπίδειον (Φοιν. 347) ἀνυμμέναια δ' Ἰσμηγνός ἐκηδεύθη·
 τὸ βαρυδαίμων (16) εἶναι λέξις εὐριπίδειος ἅμα καὶ ἀριστοφάνειος, τὸ
 βαρύποτος (16) καὶ σφράκλιος καὶ εὐριπίδειος· πανόδουρτον μέλος (28)

66 κωδ. ἐπικρινῆ. 67 κωδ. ἀποδυσκευθέντος. 68 κωδ. θρηνηθῆναι. κωδ.
 ἐλέπολις. 69 κωδ. ξυρῆκες. κωδ. μελάγχμοι. 75 κωδ. ἐνοθλήσας.
 77 κωδ. κατεπαλαίσθη. 79 κωδ. κρουοκοπεῖ. κωδ. χαλκωκάρδιος. 81 κωδ.
 ἐγκέκαυται. 82 κωδ. φυρῆ. κωδ. ἀθόλωτον. 84/88 Ἰσμοσι β', 13, 14.

ἐλήφθη ἐκ τῆς βίβλου τῶν Μακκαβαίων (3, ε', 82)· τὸ κάρα ξυρῆκες
 (69) ἐκ τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Εὐριπίδου (στῆλ. 335)· πρὸς δὲ τὸ πέπλοι
 μελάγχμοι (69) παραβλητέον τὸ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ (εἰς Ἰλιάδα
 σ. 1254, 26) αἰσχύλειον καὶ ἀθέστοτον «πέπλους μελαγχμίμους» (πρὸβλ.
 Nauck, Tragic. fragmenta², ἀριθ. 116. Καὶ ἑτέρας οὐκ ὀλίγας λέξεις
 ἐκ ποιητῶν καὶ πεζογράφων ἀρχαίων ὁ Μανασσῆς ἐν τῇ πρὸς Θεοδώραν
 μονοδίῳ του κατεγώρισε τεχνήντως, ἀποτελέσας οὕτω πολυποικιλταν
 μουσεῖον ὅπερ δὲ παράδοξον, ὅτι ἐξήλωσε καὶ τὴν λεκτικὴν τοῦ συγγενοῦ
 του Εὐσταθίου δεινότητα. Οὕτως ὁ Εὐσταθῖος ἐν ταῖς εἰς Ἰλιάδα παρεκ-
 βολαῖς του (σ. 1372, 26) ἔγραψε τὸ ἀφθαί θρηνητήριον· ὁ Μανασσῆς ἐντεῦ-
 θεν ἐμόρφωσε τὸ μέλος θρηνητήριον (25). Σημειωτέον ἐπὶ τὸ χαριτο-
 πρόσωπος (49) καὶ τὸ λιπαροστέλεχος (80)· τῶν δύο τούτων λέξεων
 ὁ Μανασσῆς ἔκαμε χρῆσιν καὶ ἐν τῷ χρονιάῳ του (στῆλ. 92 καὶ 522)· τὸ
 πρωτότυπον τοῦ καταμαργαρέω (85 καταμαργάρωσαν), τουτέστι τὸ
 καταμάργαρος, εἶναι σύνηδες τῷ Μανασσῆ (χρον. 71, 2209, 4787,
 6490)· κατὰ δὲ τὸ ἀργυροπτέρυξ (63) ἔπλασεν ὁ Μανασσῆς ἐν τῷ χρο-
 νικῷ του τὸ ἀργυροσάλπιγξ καὶ τὸ ἀργυροχέλιμον (2334, 6257).

Ἰ. Παπαδέπουλος-Κεραμεύς.